

УДК 343.343.6+343.359.3

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.3.3>

ВИДИ ТА ФОРМИ КОНТРАБАНДНОГО ВВЕЗЕННЯ (ВИВЕЗЕННЯ) НА ТЕРИТОРІЮ (З ТЕРИТОРІЇ) УКРАЇНИ НЕЗАКОННИХ МІГРАНТІВ, ТОВАРНО-МАТЕРІАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ, НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ ТА ЇХ ПРЕКУРСОРІВ

Поливанюк В.Д.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри правоохоронної діяльності
Навчально-наукового інституту права
та міжнародно-правових відносин
Університету митної справи та фінансів
ORCID: 0000-0003-3295-4434*

Поливанюк В.Д. Види та форми контрабандного ввезення (вивезення) на територію (з території) України незаконних мігрантів, товарно-матеріальних цінностей, наркотичних засобів та їх прекурсорів.

В статті розглянуті загальні поняття, визначені законом, щодо незаконного ввезення та переміщення на територію України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю різноманітних предметів. Зазначена тема «Види та форми контрабандного ввезення (вивезення) на територію (з території) України незаконних мігрантів, товарно-матеріальних цінностей, наркотичних засобів та їх прекурсорів» залишається однією із найбільш небезпечних викликів сучасності, що значно впливає на економічну, соціальну та національну безпеку України. Контрабандне ввезення та вивезення незаконних мігрантів, товарно-матеріальних цінностей, наркотичних засобів та їх прекурсорів становить загрозу для дотримання міжнародних зобов'язань України, економічного розвитку, громадського порядку та здоров'я населення. Окремо варто наголосити на проблемах незаконного обігу наркотичних речовин, які є джерелом фінансування терористичних організацій та організованих злочинних груп. Сучасні форми та способи контрабандної діяльності характеризуються високим рівнем організованості, використанням новітніх технологій, включаючи електронну комерцію, та адаптивністю до змін законодавства і механізмів правоохоронного реагування. У цьому контексті особливу актуальність набуває необхідність аналізу нових тенденцій у контрабандній діяльності для вдосконалення заходів протидії та забезпечення національної безпеки. Вивчення видів і форм контрабанди є важливим для 1) вдосконалення законодавчої бази з урахуванням сучасних викликів; 2) забезпечення ефективного контролю на кордонах через впровадження сучасних технічних засобів і методик; 3) розробки комплексних заходів з протидії організованій злочинності, яка займається контрабандою; 4) захисту прав людини, які порушуються у випадках торгівлі людьми та незаконного ввезення мігрантів. Автором зазначено, що дослідження видів та форм контрабанди в Україні є надзвичайно актуальним для формування ефективної системи запобігання цьому явищу, зміцнення правопорядку та захисту інтересів держави і суспільства, що може бути реалізовано завдяки комплексному підходу (правові, організаційні, технічні та міжнародні заходи).

Ключові слова: контрабанда, незаконні мігранти, товарно-матеріальні цінності, наркотичні засоби, прекурсори, організована злочинність, державний кордон, національна безпека, митний контроль, протидія контрабанді, економічна безпека, міжнародне право, кримінальна відповідальність.

Polyvaniuk V.D. Types and forms of smuggling of illegal migrants, goods, narcotics and their precursors into (from) the territory of Ukraine.

The article examines the general concepts defined by law regarding the illegal import and movement into the territory of Ukraine outside customs control or with concealment from customs control of

various items. The specified topic «Types and forms of smuggling of illegal migrants, goods and material values, narcotics and their precursors into (from) the territory of Ukraine» remains one of the most dangerous challenges of our time, which significantly affects the economic, social and national security of Ukraine. The geographical location of Ukraine at the intersection of international transport routes, its common borders with the countries of the European Union and the presence of zones of armed conflict make it an attractive region for organized criminal groups engaged in the illegal movement of people, goods and narcotics. The smuggling of illegal migrants, goods and material values, narcotics and their precursors poses a threat to compliance with Ukraine's international obligations, economic development, public order and public health. It is worth emphasizing the problems of illicit trafficking in narcotics, which are a source of financing for terrorist organizations and organized criminal groups. Modern forms and methods of smuggling are characterized by a high level of organization, the use of the latest technologies, including e-commerce, and adaptability to changes in legislation and law enforcement response mechanisms. In this context, the need to analyze new trends in smuggling activities to improve countermeasures and ensure national security becomes particularly relevant. The study of types and forms of smuggling is important for 1) improving the legislative framework taking into account modern challenges; 2) ensuring effective border control through the introduction of modern technical means and methods; 3) developing comprehensive measures to combat organized crime involved in smuggling; 4) protecting human rights that are violated in cases of human trafficking and illegal immigration of migrants. The author notes that the study of types and forms of smuggling in Ukraine is extremely relevant for the formation of an effective system for preventing this phenomenon, strengthening law and order, and protecting the interests of the state and society, which can be implemented through a comprehensive approach (legal, organizational, technical, and international measures).

Key words: smuggling, illegal migrants, goods and material values, narcotics, precursors, organized crime, state border, national security, customs control, countering smuggling, economic security, international law, criminal liability.

Постановка проблеми. Контрабанда як кримінальне явище становить одну з найбільших загроз для економічної, соціальної та національної безпеки України. Сучасні умови, включаючи глобалізацію, економічні кризи, а також воєнні дії на території країни, створюють сприятливе середовище для незаконного переміщення через державний кордон людей, товарів, наркотичних засобів та їх прекурсорів. Ця діяльність не лише підриває економіку держави, але й сприяє фінансуванню організованих злочинних угруповань, загрожує громадському здоров'ю та порушує права людини. Особливого занепокоєння викликає незаконне переміщення мігрантів, що включає елементи торгівлі людьми, а також контрабанда наркотичних засобів і прекурсорів, яка стає частиною транснаціональної організованої злочинності. Проблема ускладнюється розгалуженістю каналів контрабандного обігу, використанням новітніх технологій та адаптивністю злочинців до нових засобів протидії.

Отже, постановка проблеми полягає у визначенні видів і форм контрабанди, що включає ввезення (вивезення) незаконних мігрантів, товарно-матеріальних цінностей, наркотичних засобів та прекурсорів, є ключовим для розуміння масштабів цієї проблеми. Це дозволить сформулювати ефективні стратегії її запобігання, вдосконалити законодавство та практику правоохоронних органів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням зазначеної проблематики у свій час займалися багато вчених-науковців, таких як П. Андрушко, І. Бураковський, О. Бусол, П. Кравчук, В. Лук'янова, М. Мельник, А. Музика, О. Омельчук, А. Павлова, О. Працюк, Ю. Сучкова, В. Тимошенко та інших. Окремим аспектам правового регулювання нелегальної міграції присвячені наукові праці С. Бирюкова, О. Брисковської, А. Вознюк, Д. Каплун, Л. Капітанчука, А. Клібанчука, С. Чернявського.

Метою дослідження є комплексний аналіз видів та форм контрабандного ввезення (вивезення) на територію (з території) України незаконних мігрантів, товарно-матеріальних цінностей, наркотичних засобів та їх прекурсорів, що надасть можливість визначити основні підходи щодо підвищення ефективності боротьби з контрабандою шляхом виявлення її специфічних ознак, адаптації правоохоронної діяльності до нових викликів і загроз, а також посилення міжнародного співробітництва в цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Контрабанда, як один із найпоширеніших видів міжнародних злочинів, завдає серйозної шкоди економічній, соціальній та національній безпеці України. Її прояви

охоплюють незаконне переміщення через державний кордон товарів, наркотичних засобів, прекурсорів, а також осіб, що перебувають на території країни з порушенням міграційного законодавства. Відповідно до ст. 201 Кримінального кодексу України контрабанда, це переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів, зброї або боєприпасів (крім гладкоствольної мисливської зброї або бойових припасів до неї), частин вогнепальної нарізної зброї, а також спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації [1].

Кримінальний кодекс України передбачає такі види незаконного переміщення через митний кордон України, як:

- переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю лісоматеріалів або пиломатеріалів цінних та рідкісних порід дерев, лісоматеріалів необроблених, а також інших лісоматеріалів, заборонених до вивозу за межі митної території України (стаття 201-1 Кримінального кодексу України);
- незаконне ввезення на територію України відходів і вторинної сировини (стаття 268 Кримінального кодексу України);
- ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію (стаття 300 Кримінального кодексу України);
- ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів (стаття 301 Кримінального кодексу України);
- контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів (стаття 305 Кримінального кодексу України).

Під незаконним переміщенням предметів поза митним контролем потрібно розуміти їх переміщення через митний кордон України поза місцем розташування митного органу (тобто поза зонами митного контролю), або поза часом здійснення митного оформлення, або з використанням незаконного звільнення від митного контролю внаслідок зловживання посадовими особами митного органу своїм службовим становищем [3].

Незаконне переміщення предметів із приховуванням від митного контролю – це їх переміщення через митний кордон України з використанням спеціально виготовлених сховищ (тайників) та інших засобів чи способів, що утруднюють їх виявлення, або шляхом надання одним товарам вигляду інших, або з поданням митному органу як підстави для переміщення товарів підроблених документів чи одержаних незаконним шляхом або таких, що містять неправдиві дані [3].

Контрабанда незаконних мігрантів передбачає незаконне переміщення осіб через державний кордон України з метою уникнення офіційних процедур. Основними мотивами таких дій є економічна вигода для організаторів схем, переміщення осіб для нелегальної праці або сексуальної експлуатації, втеча від переслідування в країні походження.

Контрабанда товарно-матеріальних цінностей включає нелегальне переміщення таких об'єктів як алкогольні напої та тютюнові вироби, ювелірні вироби, дорогоцінні метали, електроніку, побутову техніку, автомобілі, предмети культурної спадщини, антикваріат. Основна мета – уникнення сплати податків, зборів і мит.

Контрабанда наркотичних засобів та прекурсорів це один із найнебезпечніших видів контрабанди, що включає переміщення наркотичних речовин (героїн, кокаїн, метамфетамін), ввезення хімічних прекурсорів, що використовуються для виготовлення наркотиків. Наслідки такого виду злочинів є вкрай руйнівними, адже сприяють зростанню наркозалежності, злочинності, а також фінансуванню організованих злочинних угруповань.

Форми контрабандної діяльності можна поділити на наступні:

1. Контрабанда незаконних мігрантів

Цей вид контрабанди полягає у нелегальному переміщенні осіб через державний кордон. Основні форми:

- організоване переправлення через кордон: злочинні угруповання забезпечують фальшиві документи, транспорт, укриття та супровід мігрантів;
- самостійний перехід з використанням допомоги «провідників»: мігрантів переправляють через важкодоступні або погано контрольовані ділянки кордону, зокрема через гори чи річки;
- використання транспортних засобів: мігрантів приховують у вантажівках, контейнерах або інших засобах, що перетинають кордон;

– підробка документів: злочинці створюють підроблені паспорти, візи або інші офіційні документи.

2. Контрабанда товарно-матеріальних цінностей

Ця форма контрабанди спрямована на ухилення від сплати митних платежів або забороненого переміщення певних товарів. Основні форми :

– приховування в транспортних засобах: товари ховають у спеціально обладнаних сховищах, багажних відділеннях, під обшивкою автомобілів;

– фальсифікація митної документації: злочинці вказують недостовірну інформацію про товар (його кількість, вартість, категорію);

– дрібнопартійна контрабанда: товари в невеликих кількостях перевозять фізичні особи для уникнення митного контролю.

– переміщення «зеленими коридорами»: перетин кордону поза офіційними пунктами пропуску.

3. Контрабанда наркотичних засобів та прекурсорів

Контрабанда наркотиків є одним із найбільш небезпечних видів злочинності, оскільки її наслідки зачіпають безпеку суспільства. Основні форми:

– приховане перевезення у транспорті: наркотики ховають у паливних баках, шинах, корпусах автомобілів;

– використання «кур'єрів»: залучення осіб, які переносять наркотики в особистих речах або ковтають спеціальні капсули з наркотиками

– поштові відправлення: наркотичні речовини пересилають у невеликих кількостях через поштові сервіси;

– виробництво в прикордонних регіонах: прекурсори або самі наркотики виготовляють у прикордонних зонах для подальшого переміщення.

4. Особливості форм контрабанди в умовах сучасних викликів

Сучасні злочинці активно використовують: Новітні технології: шифрування даних, безготівкові розрахунки, планування маршрутів через цифрові платформи. Корупційні схеми: підкуп митників, прикордонників або посадових осіб. Фіктивні компанії: створення підприємств, які офіційно займаються легальною діяльністю, але фактично використовуються для контрабанди.

Відповідно до ст. 329 Митного кодексу України З метою забезпечення здійснення митними органами митного контролю товарів, транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, проведення заходів, пов'язаних з виявленням, попередженням та припиненням контрабанди і порушень митних правил, у пунктах пропуску через державний кордон України, на територіях морських і річкових портів, аеропортів, на залізничних станціях та на територіях підприємств, вільних митних зон, митних складів, складів тимчасового зберігання, а також в інших місцях, визначених відповідно до цього Кодексу, створюються зони митного контролю [2].

Висновок. Проведений комплексний аналіз видів та форм контрабандного ввезення (вивезення) на територію (з території) України незаконних мігрантів, товарно-матеріальних цінностей, наркотичних засобів та їх прекурсорів дає нам змогу стверджувати, що контрабанда є складним явищем, яке адаптується до сучасних реалій і технологій та вимагає від державних інституцій вчасно вживати адекватних заходів протидії.

Для ефективної протидії контрабанді незаконних мігрантів, товарно-матеріальних цінностей, наркотичних засобів та їх прекурсорів необхідний комплексний підхід, що включає технічні, правові, організаційні та міжнародні заходи:

– посилення митного контролю, а саме оснащення пунктів пропуску сучасними технологіями (сканери, детектори), застосування ризикоорієнтованого підходу для ідентифікації підозрілих транспортних засобів і товарів;

– підвищення відповідальності за контрабанду, вдосконалення законодавства щодо кримінальної відповідальності, введення суворіших санкцій за повторні правопорушення;

– навчання громадян розпізнаванню контрабандних схем, розробка кампаній проти підтримки незаконної діяльності;

– спільні операції з прикордонними службами сусідніх країн, обмін інформацією через Інтерпол та Європол.

Лише скоординовані дії правоохоронних органів, державних інституцій та громадянського суспільства здатні зменшити масштаби контрабандної діяльності та забезпечити Національну безпеку України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 28.01.2025).
2. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення: 29.01.2025).
3. Про судову практику у справах про контрабанду та порушення митних правил: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 3 червня 2005 року № 8 URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-05> (дата звернення: 29.01.2025).
4. Про Національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 29.01.2025).
5. Про Державну прикордонну службу України: Закон України від 03.04.2003 р. № 661-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/661-15> (дата звернення: 29.01.2025).
6. Біленчук П.Д. Криміналістика: підруч. / за ред. П.Д. Біленчука. 2-ге вид., випр. і доп. К.: Атіка, 2001. 544 с.
7. Комісаров О.Г., Собакарь А.О., Соболев Е.Ю., Юнін О.С. Тактико-спеціальна підготовка: навч. посіб. Дніпро: ДДУВС, 2017. 277 с.
8. Кириченко О.В., Міщанинець О.М., Назаренко В.В., Поливанюк В.Д. Методика виявлення та документування злочинної діяльності осіб, які розповсюджують наркотики за допомогою всесвітньої мережі Інтернет: метод. реком. Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2012. 55 с.
9. Кириченко О.В., Міщанинець О.М., Поливанюк В.Д. Сучасні проблеми виявлення та документування злочинної діяльності осіб, які розповсюджують наркотики за допомогою всесвітньої мережі Інтернет. *Протидія злочинності у сфері інтелектуальної власності та комп'ютерних технологій органами внутрішніх справ: стан, проблеми та шляхи їх вирішення*: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (Донецьк, 23 листоп. 2012 р.). Донецьк: Донец. юрид. ін.-т МВС України, 2013. С. 39–42.
10. Сорока С.О. Контрабанда наркотичних засобів: проблеми протидії: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів, 2010. 234 с.